

**Enskede-Årsta-Vantörs
stadsdelsnämnd**

Tjänsteutlåtande

Dnr: 1.2.1.-097/2016

Sid 1 (32)

2016-03-18

Handläggare:

Solveig Blid

Till

Enskede-Årsta-Vantörs
stadsdelsnämnd

Telefon: 08-508 14 552

Enskede-Årsta-Vantörs stadsdelsnämnd

Underlag för budget 2017 med inriktning 2018 och 2019

Förslag till beslut

Förvaltningens underlag till budget 2017 med inriktning 2018 och 2019 godkänns och överlämnas till kommunstyrelsen.

Lena Lundström Stoltz
stadsdelsdirektör

Ulrika Klemets
ekonomichef

**Enskede-Årsta-Vantörs
stadsdelsnämnd**

Box 81
121 22 Johanneshov
08-508 14 552
08-508 14 000
eav@stockholm.se

stockholm.se

Innehållsförteckning

1 Kommunfullmäktiges inriktningsmål.....	4
1.1 Ett Stockholm som håller samman.....	4
1.2 Ett klimatsmart Stockholm.....	4
1.3 Ett ekonomiskt hållbart Stockholm.....	5
1.4 Ett demokratiskt hållbart Stockholm.....	5
2 Nämndens verksamhetsområde	5
2.1 Förskoleverksamhet	9
2.2 Verksamhet för barn, kultur och fritid	11
2.3 Äldreomsorg.....	12
2.4 Stöd och service till personer med funktionsnedsättning.....	13
2.5 Individ- och familjeomsorg inkl. socialpsykiatri	14
2.6 Stadsmiljöverksamhet	16
2.7 Ekonomiskt bistånd.....	17
2.8 Arbetsmarknadsåtgärder	18
3 Sammanfattande ekonomisk analys.....	18
3.1 Drift.....	19
3.2 Investeringar.....	21
4 Övriga redovisningar	22
5 Lokalförsörjningsplan.....	25
5.1 Inledning	25
5.2 Beskriv behov/efterfrågan samt bedömning av andra bakomliggande faktorer som förändrar behovet av lokaler	25
5.3 Kapacitetsbeskrivning.....	27
5.4 Förändringar i lokalbeståndet.....	28
5.5 Kostnadsutveckling.....	30
5.6 Effektiviseringsmöjligheter.....	31

Bilagor

Bilaga 1: Boendeplanering för äldre 2017-2019

Bilaga 2: Investeringar i parker

Bilaga 3: Reinvesteringar i parker

Bilaga 4: Blanketter till SLK

1 Kommunfullmäktiges inriktningsmål

Nedan sammanfattas i punktform nämndens viktigaste strategiska satsningar för att bidra till uppfyllelse av kommunfullmäktiges inriktningsmål under perioden 2017-2019.

1.1 Ett Stockholm som håller samman

- Anpassa, omstrukturera omvandla, ersätta och i vissa fall avveckla vård- och omsorgsboenden som inte är ändamålsenliga eller inte efterfrågas.
- Ta ställning till att omstrukturera servicehusen till annan boendeform för äldre, för att möta befolkningsutvecklingen och de äldres behov.
- Ytterligare vidareutveckla hemtjänsten, för att möjliggöra kvarboende med till exempel stöd av teknikutveckling eller inrättande av olika team utifrån behov.
- Fortsatt vidareutveckling av öppna mötesplatser för barn och ungdom, föräldrar, personer med funktionsnedsättning samt seniorer med inriktningen förebyggande hälsoarbete.
- Vidareutveckling av dagliga verksamheter för att möta behov och önskemål från personer med funktionsnedsättning.
- Utveckla arbetssätt för att unga, kvinnor och personer med utländsk härkomst ska söka stöd/hjälp av förvaltningens missbruksvård.
- Bryta en kriminell livsstil hos unga och unga vuxna. Särskilt fokus på att fånga upp flickor/unga kvinnor med kriminell livsstil. Samordna insatser internt och externt.
- Förbättra och påskynda mottagningen och handläggningen av ensamkommande flyktingungdomar.
- Minska våldet i nära relationer genom att kunna erbjuda fler våldsutövare behandling.
- Förbättra samarbetet mellan polis och socialtjänst genom att upprätta en handlingsplan.
- Öka frisknärvaron.
- Utökad kapacitet för att kunna fullgöra förvaltningens uppdrag utifrån befolkningsutveckling och ökade samt förändrade krav på verksamheterna.
- Löpande anpassning av förskoleplatser då behovet skiftar under året. Ökningen av antalet barn på vårarna medför ett behov av temporära lokaler för att tillgodose garantiplatser.
- Rekrytering av och kompetensutveckling av personal för att bibehålla samt utveckla kvalitén i verksamheterna. Särskilt fokus på förskollärare, socialsekreterare och biståndshandläggare.
- Stadens satsning på digitaliseringen av förskolan kräver att förskolorna utvecklar arbetssätt och utökar resurserna i form av digital teknik, infrastruktur och personella resurser.
- Utveckla lokala former för att driva en familjecentral.

1.2 Ett klimatsmart Stockholm

- Ökad budget för inköp av varor för att kunna ha kemikaliesmarta förskolor, utifrån Kemikaliecentrums handledning för en kemikaliesmart förskola.
- Energieffektiviserande lösningar undersöks vid nybyggnation och ombyggnation.

- Återvinna matavfall inom samtliga verksamheter.
- Öka möjligheterna till återvinning.
- Uppdatera förvaltningens aktuella klimat- och miljöhandlingsplan utifrån Stockholms stads nya miljöprogram samt den inventering av miljökompetens som gjorts på förvaltningen.
- Ökad budget för att kunna höja andelen ekologisk mat i verksamheterna.
- Förbättra ljudmiljön i förskolorna.

1.3 Ett ekonomiskt hållbart Stockholm

- Olika former av sysselsättning för personer med funktionsnedsättningar med strävan mot avlönat arbete, i någon omfattning.
- Utveckla uppföljningen av egen och upphandlad verksamhet.
- Utveckla processtödet inom handläggningen av ekonomiskt bistånd, med målsättningen att personer som har ekonomiskt bistånd får en egen försörjning.
- Ersättningen för Svedmyrabadet skulle behöva räknas upp för att kompensera kostnadsutveckling och ökade hyreskostnader beroende på investeringar i lokalerna.

1.4 Ett demokratiskt hållbart Stockholm

- Utveckla könsuppdelad statistik och öka antalet könsuppdelade indikatorer för att säkerställa att resurserna fördelas lika mellan kvinnor och män, flickor och pojkar.
- Värna om kvinnors och flickors rättigheter utifrån mänskliga rättigheter.
- Ökad medvetenhet om maskulinitetsnormer och deras betydelse för utvecklingen mot jämställdhet bland medarbetarna.
- Ett våldsförebyggande arbete med en genusförändrande ansats utformas i stadsdelen.
- Lyfta det demokratiutvecklande arbetet såväl inom förvaltningen som i civilsamhället.
- Arbetet med jämställdhetsintegrering i samtliga verksamheter prioriteras i syfte att leverera lika goda resultat för alla invånare.

2 Nämndens verksamhetsområde

Befolkningen förväntas öka med 6,4 % i stadsdelsområdet under perioden 2016-2019. Ökningen sker i de flesta åldersintervall men främst i åldrarna 0 år och 65-79 år. En minskning förväntas ske i åldrarna 80 år och äldre.

På längre sikt förväntas stora ökningar i alla åldersintervall utom 80 år och äldre. Framförallt förväntas stora ökningar i åldersintervallerna 65-79 år (27,9 % fram till år 2023), 6-15 år (18,6 % fram till år 2023) och 16-19 år (23,7 % fram till år 2023).

Befolkningsökningen bedöms till cirka 7 300 personer fram till 2019, varav de flesta i nyproduktion av bostäder, cirka 5 400. Befolkningsökningen sker i så gott som samtliga delområden. Störst ökning förväntas ske i Bandhagen, Årsta, Enskede Gård och i Högdalen. Det är också i dessa stadsdelar som befolkningsökningen till största delen sker inom nybyggnation.

Tabell 1. Befolkningsprognos, Enskede-Årsta-Vantör						
Åldersgrupp	2016	2017	2018	2019	2023	% utv 2016-2019
0 år	1 512	1 571	1 630	1 691	1 769	11,8%
<i>kvinnor</i>	745	773	802	832	870	11,6%
<i>män</i>	767	798	828	860	899	12,1%
1-5 år	6 473	6 603	6 770	7 020	7 693	8,5%
<i>kvinnor</i>	3 167	3 237	3 312	3 429	3 754	8,3%
<i>män</i>	3 306	3 365	3 457	3 591	3 939	8,6%
6-15 år	10 418	10 787	11 141	11 464	12 356	10,0%
<i>kvinnor</i>	5 065	5 226	5 410	5 569	6 051	10,0%
<i>män</i>	5 354	5 561	5 732	5 895	6 305	10,1%
16-19 år	3 584	3 625	3 711	3 844	4 435	7,3%
<i>kvinnor</i>	1 755	1 780	1 793	1 858	2 089	5,9%
<i>män</i>	1 829	1 844	1 919	1 986	2 346	8,6%
20-64 år	64 813	65 886	67 068	68 295	71 431	5,4%
<i>kvinnor</i>	32 046	32 570	33 177	33 790	35 382	5,4%
<i>män</i>	32 767	33 317	33 891	34 505	36 050	5,3%
65-79 år	8 434	8 780	9 119	9 489	10 790	12,5%
<i>kvinnor</i>	4 306	4 458	4 622	4 807	5 473	11,6%
<i>män</i>	4 128	4 322	4 497	4 683	5 316	13,4%
80-89 år	2 800	2 708	2 638	2 601	2 828	-7,1%
<i>kvinnor</i>	1 843	1 794	1 738	1 691	1 740	-8,3%
<i>män</i>	957	914	900	911	1 088	-4,8%
90 år och äldre	1 063	1 039	1 020	994	923	-6,5%
<i>kvinnor</i>	800	775	758	744	701	-7,1%
<i>män</i>	263	263	262	251	222	-4,7%
Summa	99 097	100 999	103 097	105 398	112 225	6,4%
<i>kvinnor</i>	49 727	50 614	51 612	52 720	56 060	6,0%
<i>män</i>	49 371	50 385	51 487	52 681	56 165	6,7%

Källa: Sweco

Boendeutveckling

Äldre

Då antal personer över 80 år minskar ser förvaltningen över behovet av att anpassa, avveckla, ersätta och omstrukturera vård- och omsorgsboenden som på sikt inte är ändamålsenliga eller efterfrågade. Det finns också behov av att se över möjligheten att omvandla servicehusen till annat boende för äldre, utifrån vad som framkommer av äldreboendutredningen. Inom fastigheterna bör även bemannad lokal för samvaro och möjlighet att inta måltider i

gemenskap finnas.

Personer med funktionsnedsättning

Befolkningsutvecklingen och förändrade behov samt önskemål hos målgruppen personer med funktionsnedsättning medför ett ökat behov av att bygga flera gruppboendestäder och att utveckla olika alternativ till bostäder. Med ökande befolkning ökar även kraven på stadsmiljön och tillgängligheten för personer med funktionsnedsättning.

Trenden är att många ungdomar med funktionsnedsättning vill bo i vanliga bostäder/lägenheter. De bör få sina lägenheter förmedlade på samma sätt som andra ungdomar/personer, det vill säga genom Bostad Stockholm. För att det ska vara möjligt behöver fördelningssystemet ses över och anpassas samt ge förvaltningarna ekonomisk möjlighet att bygga upp ett fungerande boendestöd, utifrån behoven.

Förvaltningen bevakar möjligheten att inrätta gruppboendestäder enligt LSS inom områden där nybyggnation planeras. Det kan uppstå komplikationer när personer med funktionsnedsättning bor i fastigheter med flerfamiljshus. Fastighetsägarna har inte alltid kunskap och beredskap för situationer som kan uppstå, utifrån de svårigheter som målgruppen har. Besvärliga situationer kan uppstå om en fastighetsägare vill säga upp gruppboendestäderna/enskilda personer på grund av till exempel störningar. Förvaltningen anser att det vore bra om kommande gruppboendestäder byggs som fristående byggnader.

Individ och familjeomsorgen och ekonomiskt bistånd

Bostadsfrågan är ett vanligt problem för män och kvinnor som har ekonomiskt bistånd samt för familjer som är aktuella för insatser inom barn och ungdomsvården. De bor ofta i andra hand eller är inneboende. De har antingen inte kvalificerat sig på bostadsmarknaden, blivit av med sitt kontrakt eller har skulder som innebär att de inte godkänns som hyresgäster. Det innebär att de blir kvar i andrahands- eller inneboenden, vilket kan leda till ökad trångboddhet, begränsade möjligheter till självständighet för de vuxna och försvårad skolgång för barnen då de kan ha svårigheter att få lugn och ro för läsläsning. För familjer som har insatser från barn- och ungdomsvården påverkar det också resultatet av de insatser som ges, till exempel händer det att öppenvården har familjesamtal på bibliotek, då det inte går att prata avskilt i bostaden.

I dagsläget finns tre utsedda platser inom Enskede-Årsta-Vantör för uppförande av temporära bostäder för nyanlända. Inom ett års tid förväntas ca 1 000 personer flytta in i dessa bostäder. I dagsläget finns ingen information vilka som kommer och i hur stor omfattning dessa kommer att behöva stöd från socialtjänsten. Förvaltningen räknar initialt med ett ökat behov av socialsekreterare för att möta gruppens behov samt att kostnaderna för ekonomiskt bistånd ökar på sikt. Förvaltningen ser därför ett behov av att förändra och utveckla det främjande och förebyggande arbetet för barn, unga och vuxna. Inflyttningen av nyanlända kommer också att innebära ett ökat behov av förskoleplatser och därmed nya förskolor eftersom det inte finns några lediga förskoleplatser i anslutning till platserna där modulhusen ska uppföras. Dessutom antas efterfrågan öka på öppen förskoleverksamhet och fritidsgårdsverksamhet samt att behovet av fältassistenter kan öka.

Förvaltningens erfarenhet är att det är svårare för barnfamiljer att få långa andrahandskontrakt än för andra grupper. Det innebär att barnfamiljerna oftare flyttar runt mellan olika korta andrahandsboenden. Trenden fortsätter med allt högre hyror för både andrahands- och

inneboenden. En trend är att köpa rätten till en adress, för att på så sätt kunna mantalsskriva sig på en adress.

Förvaltningen har avsatt särskilda anställningar för att arbeta med boendefrågor, både för att ge stöd för de som bor i förvaltningens försöks- och träningslägenheter och jourlägenheter men också för att ge stöd i att hitta andra boenden för de som bor på härbärgen, vandrahem och liknande.

Huvuddelen av de som är aktuella inom missbruksvården saknar egen bostad och bor på någon form av korttidsboende. Många har även bristfällig grundutbildning, dålig förankring i arbetsliv och i samhällslivet, saknar egen försörjning och är beroende av ekonomiskt bistånd. Skulder är en vanlig orsak till att det är svårt för personer inom målgruppen att få kontrakt på en egen bostad.

Socialpsykiatri

Utifrån den beräknade befolkningsökningen, och den aktuella bostadsituationen i Stockholmsområdet, kommer det sannolikt bli nödvändigt att se över behovet av nya gruppboendestäder samt stödboenden för personer med socialpsykiatrisk problematik, under perioden. En central fråga är förvaltningens möjligheter att få försöks- och träningslägenheter, som tilldelas via bostadsförmedlingen. Efterfrågan på lägenheterna är större än tillgången och svårigheterna att få fram boenden i den omfattning som behövs, är stora.

Attraktiv arbetsgivare

Stadsdelsförvaltningen förväntas att få en ökad befolkningsmängd vilket medför att behovet av tjänster inom ramen för förvaltningens uppdrag kommer att öka. Det i sin tur ställer höga krav på att förvaltningen kan attrahera, anställa och behålla medarbetare med rätt kompetens som bidrar till utvecklingen av arbetet.

Introduktion för nyanställda är ett utvecklingsområde som förvaltningen jobbar både på övergripande och på avdelningsnivå. I staden pågår dessutom för närvarande ett projekt för att minska personalomsättningen och förbättra arbetssituationen bland socialsekreterare och biståndshandläggare.

Sjukfrånvaron har under de senaste 12 månaderna stigit med 0,91% och ligger idag på 8,35%. Kvinnornas sjukfrånvaro ligger på 8,82 % och männens på 5,35 %. En rad åtgärder måste genomföras för att bryta den negativa trenden. En viktig del är att kontinuerligt utbilda chefer både i förebyggande arbete och i rehabiliteringsprocessen. I samverkan med de fackliga organisationerna arbetar förvaltningen fram rutiner och arbetssätt för att säkerställa god arbetsmiljö med särskilt fokus på organisatorisk och social arbetsmiljö.

Inom ramen för att vara en attraktiv arbetsgivare satsar förvaltningen på att vara en friskvårdande arbetsplats med en friskvårdande kultur. Förvaltningen erbjuder ett friskvårdbidrag och har hälsoinspiratörer. Strävan är att erbjuda arbetsplatser där medarbetarna kan arbeta och utvecklas under hela sitt yrkesliv.

Personalsammansättning och rekryteringsbehov

Vid 2015 år utgång hade förvaltningen ca 2200 tillsvidare anställda, varav 86% kvinnor och 14% män. Åldersmässigt har förvaltningen en stor grupp medarbetare i åldersintervallet 50-59 år. Medelålder för kvinnor är 46 år och för männen 47 år. Under en 7 års period kommer ca 280 av de 1814 medarbetarna som arbetar i de åtta befattningarna som har flest

medarbetare att gå i pension dvs 15%. Vårdare, vårdbiträden och undersköterskor har flest pensionsavgångar under de kommande åren.

Förskollärare, socialsekreterare och biståndshandläggare är briststyrken och mycket tid läggs ner på att rekrytera samt att behålla medarbetare. För att lyckas attrahera fler medarbetare inom dessa tjänster, och även andra yrkesgrupper, behövs effektivare rekryteringsprocess t.ex. genom gemensamma kravspecifikationer och annonsmallar, tydligare introduktionsprogram, utveckla samarbetet med högskolor samt fortlöpande möjlighet till kompetensutveckling.

Förvaltningen kommer även att behöva rekrytera enhetschefer, biträdande enhetschefer, sjuksköterskor samt olika typer av kvalificerade administrativa tjänster. Förvaltningen behöver överlag arbeta strategiskt med interna karriärvägar för såväl chefer som för andra personalgrupper.

Sammantaget mot bakgrund av den expansion, de verksamhetsförändringar och pensionsavgångar som kommer att ske de närmaste tre åren så behöver förvaltningen öka med ca 400 anställningar.

Kompetensutveckling

Förvaltningen deltar i stadens projekt DigIT som innebär att höja den digitala kompetensen bland medarbetare som arbetare inom äldreomsorg, funktionedsättning och socialpsykiatri. Förvaltningen har anmält cirka 800 medarbetare till projektet.

Kompetensutveckling gällande jämställdhet fortsätter. Arbetet omfattar bland annat kompetensutveckling till medarbetare, chefer och politiker gällande analyser av biståndsbeslut, utveckling av könsuppdelad statistik, framtagande av könsuppdelade indikatorer och planer för att nå uppsatta mål. Samtliga medarbetare får kompetensutveckling i jämställdhetsintegrering.

Fortsatta grundutbildningar för barnskötare, vårdbiträden och vårdare kommer att ske under perioden,

En utmaning är att utveckla former för kompetensutveckling genom vardagsnära forskning och former för kunskapsutbyte på internationell basis.

Förvaltningen som helhet fortsätter arbetet med att sprida goda exempel och kollegialt lärande.

2.1 Förskoleverksamhet

Verksamhetsutveckling

Tabell 2. Befolkningsprognos barn 0-5 år, Enskede-Årsta-Vantör

Åldersgrupp	2016	2017	2018	2019	2023	% utv 2016-2019
0 år	1 512	1 571	1 630	1 691	1 769	11,8%
<i>flickor</i>	745	773	802	832	870	11,6%
<i>pojkar</i>	767	798	828	860	899	12,1%
1-5 år	6 473	6 603	6 770	7 020	7 693	8,5%
<i>flickor</i>	3 167	3 237	3 312	3 429	3 754	8,3%

Tabell 2. Befolkningsprognos barn 0-5 år, Enskede-Årsta-Vantör						
<i>pojkar</i>	3 306	3 365	3 457	3 591	3 939	8,6%
Summa	7 985	8 174	8 400	8 711	9 462	9,1%
<i>flickor</i>	3 913	4 011	4 114	4 261	4 624	8,9%
<i>pojkar</i>	4 073	4 163	4 285	4 450	4 838	9,3%
Källa: Sweco						

I stadsdelsområdet är ca 85 % (snitt över året) av barnen i förskoleåldern 1-5 år inskrivna i förskoleverksamhet eller pedagogisk verksamhet (familjedaghem). Andelen inskrivna barn varierar mellan de olika stadsdelarna, men förvaltningen kan inte se någon trend gällande var flest eller minst barn är inskrivna i förskolan. Av de inskrivna barnen går cirka 67 % i kommunal förskola och cirka 33 % i privat förskola eller annan pedagogisk verksamhet. För staden som helhet ligger andelen barn som är inskrivna i förskolan eller annan pedagogisk verksamhet på 90 %. Förvaltningens strävan är att nå upp till stadens genomsnitt.

En utmaning är det skiftande behovet av förskoleplatser under året. Detta medför att förskolorna får svårt att ställa om och anpassa verksamheten efter den minskade efterfrågan på hösten samt att det finns ett behov av att öppna tillfälliga avdelningar i olika delar av stadsdelsområdet, speciellt under våren, då antalet barn ökar.

Det finns behov av att avveckla paviljonger med tidsbegränsade bygglov och bygga om förskolor med renoveringsbehov, vilket också innebär behov av evakueringslokaler. På längre sikt finns ett stort behov av att planera för nya förskolor, utifrån den beräknade ökningen av barn, fram till 2023. En större del av förskolans budget kommer att gå till lokaler än vad som är fallet idag.

Stockholm stad har idag nyckeltalen 16 barn per avdelning och 4,9 barn per personal. Skolverkets nya riktlinjer kring barngruppens storlek är något som kan komma att få stora ekonomiska konsekvenser. Om staden väljer att anta de nya riktlinjerna på 13,5 barn per grupp så skulle antalet avdelningar/grupper behöva öka från dagens 230 till 272 avdelningar.

Kvaliteten i förskolan påverkas i stor grad av personalens kompetens och utbildning. Andelen förskollärare i förvaltningens förskolor är i dagsläget cirka 38 % och behöver ökas. En plan för att få denna ökning till stånd ska utarbetas. Kombinationen av pensionsavgångar, nybyggnation och den idag för låga förskollärartätheten gör att behovet av nya förskollärare är stort. Redan anställda förskollärare och barnskötare behöver kompetensutvecklas för att bibehålla och utveckla kvalitén i verksamheten. Detta kommer att öka kompetensutvecklingskostnaderna.

Verksamheternas arbete med kemikaliesmarta förskolor påbörjades under 2015 och utgår från Stockholm stads kemikalieplan för 2014-2019. Att fullfölja detta arbete kommer att krävas ökade resurser.

Antalet barn med fysiska och psykiska funktionsnedsättningar samt medicinsk sjukdom ökar. Under 2014 beviljade förvaltningen stöd för 91 stycken jämfört med 119 stycken under 2015. Utöver barnen med funktionsnedsättningar och medicinsk sjukdom så ökar också antalet barn i behov av särskilt stöd. Barnens skilda behov ställer höga krav på att förskolan anpassar organisation och arbetssätt samt ökar den specialpedagogiska kompetensen så att

verksamheten möter alla barns behov.

Stadens satsning på digitaliseringen av förskolan innebär ökade krav på teknisk utrustning och digital infrastruktur. Det kräver ökade resurser i form av teknik och personella resurser.

2.2 Verksamhet för barn, kultur och fritid

Verksamhetsutveckling

Förebyggande arbete för barn och unga

Utifrån ett ökat behov av främjande och förebyggande arbete riktat mot flickor, pojkar, killar och tjejer har den nya avdelningen för Kultur, fritid och demokrati skapats. Under den kommande treårsperioden förväntas befolkningmängden öka avsevärt i stadsdelen. Behovet av en meningsfull fritid för alla barn och ungdomar väntas öka. Även behovet av uppsökande arbete gentemot barn- och ungdomar i riskzon bedöms tillta.

Det är viktigt att förvaltningen utvecklar kontakten med civilsamhället och att de boende i stadsdelsområdet på ett enkelt sätt kan komma i kontakt med förvaltningen. För att möjliggöra det planerar förvaltningen att öppna verksamheter med medborgarservice i några stadsdelar. Rekrytering kommer att behövas av lämplig personal till verksamheterna.

Förvaltningens bedömning är att en familjecentral skulle tillföra en hälsofrämjande och förebyggande verksamhet för föräldrar och barn inom stadsdelsområdet. För att möjliggöra drift av en familjecentral behöver lokala samverkansformer utvecklas.

Behovet av fritidsgårdarnas verksamhet bedöms inte minska de kommande tre åren. Snarare blir utmaningen att hantera efterfrågan från personer som vuxit förbi fritidsgårdarnas åldersgränser. Förvaltningen ser betydelsen av att hitta positiva samarbeten med civilsamhället för att erbjuda unga vuxna såväl mötesplatser som intressanta aktiviteter.

Rågsved Community Center har en verksamhet som riktar sig till unga vuxna utan sysselsättning. Genom hjälp, stöd och coaching bygger de relationer och motiverar deras besökare att ta sig vidare till jobb eller studier. En ny utmaning för personalen är att länka de nyanlända personer som besöker centret till jobbtorg. En annan besöksgrupp som ökat i antal är kriminella eller tidigare kriminella personer, ibland med en missbruksproblematik, som söker hjälp. En utmaning utifrån de målgrupperna är att utveckla former för samverkan med nya aktörer.

Östberga Community Center har delvis samma syfte som RCC men även uppdraget att bidra till trygghet och lugn i området. Deras utmaning är att verka i ett område som idag präglas av en isolering från övriga områden och att bygga upp ett förtroende för samhället och myndigheter. Det finns stora behov av att hitta en mer långsiktig och ändamålsenlig lokal som bättre möter besökarnas behov.

Samverkan Östberga startades under 2015 med målet att Östberga ska bli en attraktiv och trygg stadsdel att bo och verka i. En utmaning är att hitta former för dialog med de boende i området. Förvaltningen kommer delta i flera nätverk under ledning av Sveriges kommuner och landsting som handlar om medborgardialog. Detta görs i syfte att nå medskapande med de boende i området för att utveckla nya initiativ tillsammans.

Kultur- och föreningsverksamhet

Den nya avdelningen Kultur, fritid och demokrati har ett uppdrag att lyfta det demokratiutvecklande arbetet i stadsdelen de kommande åren. Såväl på förvaltningen som i civilsamhället ska flera satsningar genomföras för att stärka kunskapen om bland annat jämställdhet och antirasism. Förvaltningen deltar i flera stadsdelsövergripande nätverk som verkar för demokratiutveckling.

Förvaltningen har upparbetade kontakter med många föreningar i stadsdelen och flera pågående samarbeten. En problematik som identifierats är att föreningarna i princip alltid företräds av pojkar och män eller av en blandning av könen. En utmaning är att få in flera ansökningar från föreningar som företräds av flickor eller kvinnor och att fördela resurserna bland föreningarna mer jämställt.

En kartläggning och behovsanalys av civilsamhället i stadsdelen kommer att genomföras. Utifrån denna analys kommer förvaltningen kunna anpassa sitt arbete för att stärka och stödja civilsamhället på ett bättre sätt. Demokrativeckor ska genomföras i olika delar av stadsdelsområdet och målet är att engagera såväl föreningar som boende i närområdet i frågor som samhällsengagemang, delaktighet och inflytande. Även frågor om mänskliga rättigheter, jämställdhet och antirasism ska ingå. Syftet är att väcka intresse och engagemang i de områden som idag har ett relativt lågt valdeltagande och där behoven av ett rikt föreningsliv är som störst.

2.3 Äldreomsorg

Verksamhetsutveckling

Tabell 3. Befolkningsprognos 65 år och äldre, Enskede-Årsta-Vantör

Åldersgrupp	2016	2017	2018	2019	2023	% utv 2016-2019
65-79 år	8 434	8 780	9 119	9 489	10 790	12,5%
<i>kvinnor</i>	4 306	4 458	4 622	4 807	5 473	11,6%
<i>män</i>	4 128	4 322	4 497	4 683	5 316	13,4%
80-89 år	2 800	2 708	2 638	2 601	2 828	-7,1%
<i>kvinnor</i>	1 843	1 794	1 738	1 691	1 740	-8,3%
<i>män</i>	957	914	900	911	1 088	-4,8%
90 år och äldre	1 063	1 039	1 020	994	923	-6,5%
<i>kvinnor</i>	800	775	758	744	701	-7,1%
<i>män</i>	263	263	262	251	222	-4,7%
Summa	12 297	12 527	12 777	13 084	14 541	6,4%
<i>kvinnor</i>	6 949	7 027	7 118	7 241	7 914	4,2%
<i>män</i>	5 348	5 500	5 659	5 844	6 626	9,3%

Källa: Sweco

Enligt befolkningsprognosen beräknas personer i åldrarna 65-79 år öka med 1 055 under treårsperioden. Antalet personer 80-89 år beräknas minska med 162 personer och gruppen 90

år och äldre beräknas minska med 43 personer. Det innebär att gruppen äldre med störst behov av omsorg minskar under perioden och sammantaget minskar antal personer 80 år och äldre med 6,9 % under perioden.

Sweco har i rapporten ”Framskrivning av äldreomsorgsbehovet perioden 2016-2040” beräknat behovet av platser inom äldreomsorgen på lång sikt i staden. I rapporten beräknas behovet av platser på vård- och omsorgsboenden i Enskede-Årsta-Vantör kunna minska med 30 platser, fram till 2019. Antalet hemtjänsttagare beräknas minska med 90 personer. Kostnaderna för äldreomsorg förväntas sjunka på grund av befolkningsutvecklingen.

Ett ökat kvarboende förutsätter ytterligare utvecklad samverkan med landstinget och en väl fungerande vårdkedja samt personcentrerad vård och omsorg.

Teknikutvecklingen pågår inom förvaltningens äldreomsorg bland annat genom projekt nyckelfri-hemtjänst och DigIT. Behovet av fler specialteam inom hemtjänsten behöver ses över, till exempel avseende personer med psykisk ohälsa och för personer i livets slutskede.

Anhöriga står för en stor trygghet och utför många insatser för sina närstående. Behov av att ytterligare utveckla formerna för anhörigstödet inom äldreomsorgen finns därför.

Effekterna av det omfattande förebyggande arbete som bedrivs inom stadsdelsområdet visar sig bland annat genom de välbesökta sociala mötesplatserna för äldre kvinnor och män, inom vilka det förebyggande hälsoarbetet behöver vidareutvecklas. Utvecklingen av sociala mötesplatser behöver samordnas och följas upp av staden centralt så att de förebyggande insatserna för äldre prioriteras, blir tillgängligt och är likvärdigt oavsett var den äldre bor.

Uppföljningen av egna och upphandlade verksamheter är ett viktigt utvecklingsområde och kraven på verksamhetsuppföljningar kommer att utökas ytterligare.

Arbetet med jämställda beslut, och uppföljningen av dessa, kommer att vidareutvecklas.

Förvaltningen behöver arbeta vidare med att stärka samverkan mellan verksamhet och akademi genom att etablera olika former för samarbete så att verksamheten utvecklas utifrån forskning och evidensbaserade metoder.

2.4 Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Verksamhetsutveckling

Det finns behov av boenden för både vuxna och ungdomar som omfattas av lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och är utåtagerande. Boenden för denna målgrupp finns inte att tillgå inom lagen om valfrihetssystem (LOV), vilket medför höga kostnader när förvaltningen tvingas köpa platser utanför avtal. Förvaltningen anser att det vore bra om staden centralt kunde inrätta och driva denna typ av boenden.

På grund av rådande brist på gruppboendestäder för personer med funktionsnedsättning föreligger en fortsatt risk för sanktionsavgifter, för ej verkställda beslut.

En utveckling behöver ske gällande möjligheten att erbjuda personer med olika funktionsnedsättning boende inom samma gruppboendestad. Detta för att inte begränsa möjligheterna för de som verkligen behöver en lägenhet i gruppboendestad. För flera utförare innebär detta att nya arbetssätt måste utvecklas och personalen ges kompetensutveckling som omfattar fler målgrupper.

Förvaltningen bedömer att ungdomar med funktionsnedsättningar i framtiden inte i första hand vill komma till daglig verksamhet utan i stället vill få ”riktiga” arbeten. Inriktningen bör vara att den enskilde i första hand ska vända sig till arbetsförmedlingen, för bedömning av om lönebidrag för ett ordinärt, eller anpassat arbete, kan erhållas. De dagliga verksamheterna behöver utvecklas till att så långt som möjligt efterlikna ordinarie arbetsplatser genom att erbjuda deltagarna intressanta arbetsmoment. Först när möjligheterna att få ett ”riktigt” arbete är uteslutet ska den enskilde vända sig till kommunen för bedömning om behov av daglig verksamhet. Här ser förvaltningen att det är nödvändigt att kommande arbetsgivare får information om funktionsnedsättningar och stöd för att kunna erbjuda passande arbeten.

Uppföljningen av egna och upphandlade verksamheter är ett viktigt utvecklingsområde. Kraven på verksamhetsuppföljningar kommer att utökas ytterligare. Flera verksamheter tillkommer också årligen genom upphandlingar som sker genom LOV.

2.5 Individ- och familjeomsorg inkl. socialpsykiatri

Verksamhetsutveckling

Individ- och familjeomsorg

Antalet anmälningar/ansökningar inkomna till mottagningsenheten inom Barn och unga ökar kontinuerligt. Under 2015 inkom drygt 500 fler än året innan, vilket innebär en utmaning för verksamheten avseende organisation och rekrytering av personal. Utifrån den omfattande befolkningsökningen som kommer att ske till följd av nybyggnation kan det antas generera än högre ärendeströmning de kommande åren. Även en verksamhet som ungdomsmottagningen behöver anpassas och ses över så utbudet täcker den väntade befolkningsökningen.

Polisen är den myndighet/instans som står för flest orosanmälningar angående barn som far illa och utgör därmed en mycket viktig samarbetspartner. Därmed kommer polis och socialtjänst att fokusera på att stärka upp och förbättra samarbetet genom att upprätta en handlingsplan och förbättra rutiner.

Våld i nära relationer är en av de vanligaste orsakerna till att familjer blir aktuella inom individ och familjeomsorgen. Antalet våldsutsatta personer i nära relationer, främst kvinnor och endast några enstaka män, som söker hjälp i staden ökar från år till år och även antalet placeringar på skyddat boende ökar.

Relationsvårdscentrum sydost (RVCS) ger stöd och behandling till våldsutsatta och våldsutövare. En positiv trend är att fler våldsutövare går i behandling och flera som fullföljer behandlingen är nöjda med insatsen och upplever att de får med sig andra sätt att hantera sin ilska än genom att använda våld. En utmaning är att kunna erbjuda stöd till alla våldsutövare som efterfrågar behandling, då behovet är stort. Behov finns av fortsatt externt ekonomiskt stöd för att kunna erbjuda denna behandling.

Många av missbruksvårdens brukare har varit utsatta för våld. Främst handlar det om kvinnor som varit utsatta för våld i nära relation. Det finns behov av att utveckla arbetsmetoder för att i missbruksbehandling ta hänsyn till och arbeta med denna problematik och av att hitta former för att sammanställa information inom området.

Under den senaste tioårsperioden har antalet vårdnadsutredningar ökat markant såväl i förvaltningen som i hela landet. Våld och psykisk ohälsa förekommer i större omfattning i vårdnadsutredningar idag, jämfört med tidigare.

Förvaltningens MST-team (Multisystemisk terapi) har utökat sin verksamhet med att även arbeta med barn och ungdomar med missbruksproblem och med beteendeproblem. Trenden är att beteendeproblem går ner i åldrarna om MST-teamet tar emot barn som är 11-12 år.

En av de viktigaste utmaningarna är att komma till rätta med budgetunderskottet på avdelningen Barn och unga. Åtgärder som vidtas i det avseendet är bland annat att öppenvårdens personal kommer att arbeta med ungdomar respektive våldsutsatta i träningslägenheter eller stödboende istället för kostsamma externa placeringar.

Ett stort antal barn och ungdomar placeras på institutioner. Kostnaderna för placeringarna är i regel höga och resultaten som uppnås motsvarar inte alltid förväntningar och behov. Förvaltningen kommer därför förtydliga uppdrag/beställningar till institutionerna i syfte att bättre resultat ska uppnås.

Ett annat utvecklingsområde är att skapa ett centralt team i förvaltningen som samarbetar kring barn och ungdomar med skolproblematik (PPSS) i syfte att öka skolnärvaron och skolresultaten. Det framgår tydligt av statistik att skolresultaten skiljer sig markant åt mellan olika områden i Stockholm där några av de socioekonomiskt svaga områdena med låg måluppfyllelse ligger inom stadsdelsområdet. Det är en stor utmaning, och mycket viktigt, att förbättra dessa elevers skolprestationer då en lyckad skolgång skapar förutsättningar att forma sitt framtida liv på ett positivt sätt.

Under 2015 har tillströmningen av ensamkommande flickor och pojkar ökat markant och därför har en arbetsgrupp tillsatts för att arbeta med denna målgrupp i syfte att förbättra mottagandet. Den stora majoriteten av denna målgrupp utgörs av pojkar. Prognosen över hur många ensamkommande flyktingbarn som kan tänkas komma framöver är mycket osäker beroende på kommande politiska beslut i Sverige och EU, vilket innebär osäkerhet och svårigheter i att organisera verksamheten om det blir en kraftig, och hastig, tillströmning av ensamkommande flyktingbarn. På sikt är det troligt att familjevården kommer att få ökat ärendeintag till följd av att de ensamkommande barnen ökar och är i behov av stabilt boende.

Grov kriminalitet är ett stort och växande problem inom stadsdelsområdet, likaså rekrytering till kriminella grupperingar. Särskilda satsningar kommer att göras de närmsta åren med bland annat Sociala insatsgrupper (SIG). Verksamheten riktar sig till tjejer och killar, kvinnor och män i åldrarna 15-29 år som är kriminella/avhoppare/våldsbejakande extremister, och är ett samarbete mellan olika förvaltningar och myndigheter, som tillsammans samordnar insatser. Extra fokus kommer att läggas på att fånga upp flickor/kvinnor med kriminell livsstil.

Inom missbruksvården har man det senaste året sett en ökning av både orosanmälningar och anmälningar enligt lag om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). LVM anmälningar gäller i de flesta fall män. Männerna som anmäls enligt LVM är generellt äldre än kvinnorna som anmäls, som i flera fall bara är drygt 20 år. Förklaringar till ökade anmälningar kan vara ökad benägenhet att anmäla men också det ökade livshotande missbruket som i forskning fastslagits som en oroväckande trend i samhället. Det kan handla om att starkare och tyngre narkotiska preparat finns tillgängliga. Bland de yngre kvinnorna förekommer i regel alltid både alkohol och narkotika, mycket sällan enbart alkohol.

Det är fortfarande betydligt fler män än kvinnor som är aktuella inom missbruksvården men antalet kvinnor ökar. Det finns behov av att utveckla metoder och arbetssätt för att bättre nå ut till kvinnor, som överlag söker hjälp i ett senare skede av sitt missbruk, än männen. Förvaltningen har uppmärksammat att det framförallt bland de unga kvinnor som blir aktuella

inom missbruksvården ofta finns en tidigare aktualitet inom barn och ungdomsvården, bland annat gällande missbruk.

Det finns också behov av att utveckla metoder och arbetssätt för att nå ut till yngre personer med missbruksproblem, både kvinnor och män. Den gruppen har förvaltningens missbruksvård svårt att nå ut till liksom till personer från andra etniska grupper och andra länder. Till exempel finns det ett ökande missbruk bland romer, som inte söker hjälp hos förvaltningens missbruksvård och som det inte kommer in anmälningar om.

Socialpsykiatri

För personer som bor på Hem för vård eller boende (HVB-hem) behöver samverkan och förberedelser ske för att de ska kunna återgå till ordinärt boende.

Samverkan med landstinget behöver utvecklas, gällande fördelning av kostnader och uppföljningar vid placeringar, inom olika särskilda boendeformer. Det av landstinget uppsagda avtalet, som bland annat inkluderade en fördelning av kostnader mellan kommun och landsting, behöver ersättas med ett nytt avtal där fördelning mellan huvudmännen fastställs. Arbetet med Samordnad individuell plan (SIP) fortsätter.

Uppföljningen av egna och upphandlade verksamheter är ett viktigt utvecklingsområde.

2.6 Stadsmiljöverksamhet

Verksamhetsutveckling

I och med att stadsdelsområdet under perioden går in i en mycket aktiv expensionsfas där många planerade projekt når sitt genomförande kommer högra krav ställas på förvaltningen. Under perioden kommer förvaltningen behöva lägga resurser på att utveckla, planera, drifva och administrera de förskolor, särskilda boende och parker som de nya bostadsområdena medför. Det blir alltmer viktigt att nå ut till alla invånare om att stadsdelens miljöer förändras och bebyggs. I och med utbyggnaden tillkommer även stort behov av samordning och koordinering med trafikkontoret, stadsbyggnadskontoret och exploateringskontoret.

Totalt beräknas ungefär 4 100 lägenheter stå inflyttningsklara i stadsdelsområdet under perioden 2016-2019. Det planeras och byggs i alla stadsdelar. Under perioden fortsätter inflyttning i Årstastråket och sent i perioden kan inflyttning påbörjas i första etappen av Årstafältet. Stadens strategiska planering går in i en ny fas med en revidering av översiktsplanen. Översiktsplanen förväntas hantera underskottet på bostäder och föreslå nya områden för utbyggnad.

Under perioden fortsätter planering och utbyggnad av Årstastråket med bostäder, verksamheter, skola och förskolor samt grönytor och parker. Årstafältet går in i en genomförandefas där etapp 1 byggs ut i anslutning till Årstastråket i höjd med tvärbanestationen Valla torg. Samtidigt fortsätter utvecklingen i Högdalens centrum och området runt Trollesundsvägen i Bandhagen. Programarbete för Slakthusområdet, Älvsjö-Örby och Östberga fortsätter.

Förvaltningens uppdrag i planeringsarbetet är att delta som en aktiv part genom hela processen och driva frågor om socialt och ekologiskt hållbart stadsbyggande. Förvaltningen ska säkerställa att det i planarbetet och genomförandet tas hänsyn till behovet av förskola, särskilda boenden samt attraktiva park- och stadsmiljöer. Detta säkerställs genom ett

helhetsperspektiv inom stadsbyggnad och att berörda förvaltningar samordnar sin expertis mot stadens gemensamma visioner och mål. Med anledning av den expansionsfas som stadsdelsområdet går in i ställs allt högre krav på förvaltningen att delta i stadsbyggnadsprocessen vilket innebär ett allt större behov av resurser för att kunna bevaka alla utbyggnadsområden.

Förvaltningen utvecklar samverkan med Trafikkontoret för att göra stadsdelsområdets parker trygga, välstädade och attraktiva samt tillgängliga för barn, äldre och personer med funktionsnedsättning. Fokus är naturvårdande åtgärder samt reinvestering i lekpark, parkvägar och trappor. Användningen av alternativa och hållbara metoder i arbetet fortsätter utvecklas. Förvaltningen samverkar med andra stadsdelsförvaltningar och fackförvaltningar som Idrottsförvaltningen, Miljöförvaltningen samt Kulturförvaltningen i olika frågor.

I och med fullmäktiges inriktningsmål om ett klimatsmart Stockholm fortsätter stadsdelnämndens arbete med att driva dessa frågor. Till exempel ska energieffektiviserande lösningar alltid undersökas vid nybyggnation/ombyggnation, återvinningen av matavfall ska öka och inventering av förvaltningens miljökompetens. Förvaltningen har tillsatt en handläggare med övergripande ansvar för bevakning av klimat- och miljöfrågor och en lokal miljö- och klimathandlingsplan är under framtagande. Förvaltningen ser dock ett behov av central styrning och samordning inom klimat- och miljöfrågor den kommande perioden. Samarbete och kompetensutbyte mellan förvaltningen samt andra stadsdelsförvaltningar och fackförvaltningar behöver också stärkas inom dessa områden.

De närmaste åren kommer förvaltningen behöva lägga resurser på att uppdatera och ajourhålla innehållet i parkdatasystemet dpMap, eftersom det idag finns brister i parkkartan för Enskede-Årsta-Vantör, samt följa upp driftsentreprenaderna.

2.7 Ekonomiskt bistånd

Verksamhetsutveckling

Ökningen av antalet kvinnor och män, 20-64 år, i stadsdelsområdet, beräknas till cirka 3 500 fram till 2019. Om andelen hushåll som är beroende av ekonomiskt bistånd kommer att ligga kvar på ungefär samma nivå som för närvarande som kommer det att innebära en ökning med mellan 250 – 300 ärenden de närmaste åren. Hur stor ökningen blir är till dels beroende av vilken form av bebyggelse det blir. Män och kvinnor som har ekonomiskt bistånd tillhör de ekonomiskt svaga grupperna i samhället, som inte har råd att köpa bostadsrätter eller hyra hyreslägenheter med hög månadshyra. Generellt ser förvaltningen en successiv förflyttning av ekonomiskt svagare grupper till stadens ytterområden. I de områdena är andelen kortutbildade hög och etableringsgraden bland de lågutbildade relativt låg. Förvaltningen befarar att det kan leda till att det blir svårare att integreras i samhället.

Kostnaderna för tandvård är fortsatt höga. Förvaltningens bedömning av orsakerna till det är att tandvård inte prioriteras bland de som lever under knappa omständigheter under flera år, vilket så småningom leder till ett ackumulerat behov av tandvård. Bland de utrikes födda finns många som inte haft möjlighet att prioritera tandvård i sina hemländer.

En stor grupp som erhåller ekonomiskt bistånd är sjukskrivna utan sjukpenningsgrundandeinkomst och personer med socialmedicinsk problematik. Många av dem har haft ekonomiskt bistånd under flera år, utan att någon utveckling skett. En ökning ses

av personer med neuropsykiatriska diagnoser. För de här grupperna finns insatser, men det tar längre tid att arbeta fram lösningar och bidragstiderna är därför långa. Den satsning som förvaltningen gör med att utveckla arbetsformer för att ge dessa personer rätt stöd mot egen försörjning, rehabilitering mot arbete (hel eller deltid) eller mot permanent ersättning från Försäkringskassan, beräknas börja ge effekt under slutet av 2016.

Att det kommit stora grupper av nyanlända till landet märks genom ökat antal i målgruppen som har ekonomiskt bistånd. I oktober hade förvaltningen 31 nyanlända i etablering, i november 25 och i december 37. Det är 27 fler ärenden jämfört med samma tid förra året.

Antalet personer som söker skuldsanering ökar hos budget- skuldrådgivarna. Den trenden beräknas hålla i sig bland annat beroende på den nya skuldsaneringslag som kommer i november 2016.

2.8 Arbetsmarknadsåtgärder

Verksamhetsutveckling

Arbetslösheten bedöms minska de närmaste åren. Grupper som har fortsatta svårigheter att få arbete är utrikes födda, personer som saknar gymnasieutbildning, sjukskrivna och personer med funktionsnedsättning, som medför minskad arbetsförmåga. Enligt Arbetsförmedlingens prognoser är grupperna utrikes födda, personer över 55 år och personer som saknar gymnasieutbildning grupper som framöver beräknas få ökade svårigheter med att få arbete. Detta delvis beroende på att de okvalificerade jobben minskar i antal.

Trenden fortsätter att de som inte får arbete står allt längre från arbetsmarknaden. Det finns bland de arbetslösa allt oftare en fysisk eller psykisk ohälsa, som inte är känd från början men som påverkar anställningsbarheten. Det är viktigt att prioritera gruppen unga, 19-29 år, som står utanför arbetsliv, studier och traineeprogram. De riskerar annars att hamna utanför samhället. För den åldersgruppen finns omfattande insatser som upphör när de fyller 30 år. Förvaltningen har ändrat sin organisation inom ekonomiskt bistånd och bildat en särskild arbetsgrupp som ska rikta sig till den åldersgruppen, för att bättre kunna tillgodose behoven.

Det blir allt svårare att få fram tillräckligt många kvalitativt bra arbetsplatser till visstidsanställningar, jobbtorgets praktikanter, OSA-anställningar (Offentligt skyddat arbete) och feriearbeten för skolungdomar.

3 Sammanfattande ekonomisk analys

Budgetramarna för 2017 och 2018 är antagna av kommunfullmäktige i samband med beslutet om budget 2016. Planerna grundar sig på de prestationer som var aktuella våren 2015.

Tabell 4. Budgetramar			
Anslag (mnkr)	Budget 2016	Plan 2017	Plan 2018
Kostnader	2 317,0	2 314,7	2 316,3
Drift och underhåll	2 303,7	2 301,4	2 303,0
Avskrivningar	12,3	12,3	12,3
Internräntor	1,0	1,0	1,0
Intäkter	-72,8	-72,8	-72,8

Tabell 4. Budgetramar			
Netto Stadsdelnämnd	2 244,2	2 241,9	2 243,5

Nettokostnaderna har ökat med 67,7 mnkr från verksamhetsplan 2015 till verksamhetsplan 2016. De största ökningarna har skett inom stöd och service till personer med funktionsnedsättning, förskola och individ- och familjeomsorg.

Om pris- och löneökningarna stannar vid 2,5 % de kommande åren innebär det en kostnadsökning på ca 56 mnkr per år.

I bokslutet för 2015 redovisades på totalen ett mindre överskott på 1,4 mnkr före och 0,4 mnkr efter överföringar till resultatfonder. Budgethållningen har varit god för helheten men några verksamhetsområden visar stora avvikelser. Störst är avvikelsen inom individ och familjeomsorgen som redovisade ett underskott på 17,4 mnkr vilket motsvarar 7,5 %. Förvaltningen arbetar intensivt med att komma till rätta med underskottet, men då ärendetillströmningen varit stor det senaste året är också risken stor att området kommer att ha ekonomiska utmaningar även de närmaste åren. Detta får konsekvenser för övriga verksamhetsområden då omprioriteringar mellan verksamheter blir nödvändiga för att klara budgethållningen för helheten.

Sammanfattningsvis beskrivs i detta ärende behov, utmaningar och höjda ambitionsnivåer för de kommande tre åren. För att dessa ska kunna genomföras måste mer resurser tillföras verksamheten.

3.1 Drift

Förskola

Lokalkostnaderna inom förskolan kommer att öka till följd av att nya lokaler hyrs in, men också på grund av fastighetsägarnas planerade renoveringar. Det finns behov av att avveckla paviljonger med tidsbegränsade bygglov och bygga om förskolor med renoveringsbehov, vilket också innebär behov av evakueringslokaler, på kort sikt. På längre sikt finns ett stort behov av att planera för nya förskolor, utifrån den beräknade ökningen av barn, fram till 2023. Detta innebär kostnader både för avveckling av de gamla lokalerna, kostnader för evakuering och ökade hyreskostnader. Nya lokaler, och renoverade, har en betydligt högre kostnad per kvm än befintliga äldre lokaler. Det innebär att lokalkostnadernas andel kommer att öka och att andelen för den pedagogiska verksamheten kommer att minska, inom den totala budgeten för förskolan.

Att öka andelen förskollärare från dagens ca 38 % till stadens mål om 41 % till 2019 innebär en ökad kostnad om ca 8 mnkr.

Antalet barn i behov av särskilt stöd ökar och detta ställer höga krav på att förskolorna anpassar verksamheten så att den passar alla barn. Det kan leda till ökade kostnader för verksamheten genom till exempel ökade personalkostnader och utbildningsinsatser tillsammans med minskade intäkter på grund av mindre barngrupper.

Individ- och familjeomsorg och arbetsmarknadsåtgärder

Det ökade personalbehovet och bristen på erfaren arbetskraft riskerar att medföra att

löneglidning uppstår för personalen inom socialtjänsten.

Det är brist på familjehem och jourhem, vilket leder till att kostnaderna drivs upp. Om ärendetillströmningen fortsätter att öka under kommande period innebär detta ytterligare ökade kostnader för förvaltningen.

Stockholm växer kraftigt. I flera av stadens fördelningsnycklar ingår variabeln befolkning i någon del. Det är av största vikt att de verksamheter där budgeten fördelas via en fördelningsnyckel kompenseras för befolkningsökning.

Äldreomsorg

Under 2016 kommer förvaltningen att återta verksamheter till egen regi. Detta innebär ökade kostnader i samband med övertagandet. Någon särskild ersättning utgår inte till de nämnder som återtar verksamhet i egen regi.

I varje specifikt objekt om förnyad upphandling ska, utifrån nämndens uttalande, ställningstagande ske om förnyad upphandling eller om verksamheter ska återgå i egen regi. Om upphandling ska göras ska egen regi-anbud läggas, vilket kommer att innebära behov av personal och kompetens för avdelning egen regi och resurser inom beställaravdelningen, för att utveckla och utforma förfrågningsunderlag.

Kraven på uppföljning av verksamheter, oavsett regiform, har utökats, bland annat genom att verksamheterna ska följas upp mera strukturerat och i utökad omfattning. Detta leder till att uppföljningen kräver utökade resurser och kommer att göra så även under kommande planperiod.

Socialpsykiatri

Arbetet med förnyad upphandling av entreprenad driven verksamhet pågår. Egen regi-anbud kommer att läggas. Kraven på uppföljningen av verksamheter oavsett regiform har utökats vilket leder till ökat behov av resurser och kommer att göra så även under kommande planperiod.

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Förvaltningen ansvarar för Svedmyrabadet, som är en kommunövergripande verksamhet med en fast ersättning från fullmäktige. För att kompensera för kostnadsutveckling och för ökade hyreskostnader, beroende på investeringar i lokalerna, skulle ersättningen behöva räknas upp med 0,5 miljoner kronor. Idrottsförvaltningen driver liknande badanläggningar och förvaltningen anser att även Svedmyrabadet borde drivas av Idrottsförvaltningen.

Förvaltningen planerar för utbyggnad av gruppboendestäder. Det finns en skillnad mellan vad förvaltningen kan ta ut i hyra av de boende och faktisk hyra. Det finns i dagsläget inte ett utbud som motsvarar efterfrågan inom LOV, vilket innebär placeringar i boenden utanför LOV, med medföljande höga kostnader som inte täcks av resursfördelningssystemet.

Med den nybyggnation som sker, som fördelas ojämnt mellan stadsdelsområdena, är det nödvändigt att såväl handläggning som kostnadsansvar för kommunalt bostadstillägg för personer med funktionsnedsättning (KBH) överförs till Socialförvaltningen. Detta då de ökade kostnaderna för hyror i nybyggnation, och därmed ökande kostnader för KBH, innebär höga kostnader, belastar stadsdelsområdena ojämnt och kan hämma möjligheten till att bygga särskilda bostäder för personer med funktionsnedsättning.

Andelen personer med omfattande omvårdnadsbehov som inte bedöms tillhöra personkretsen för lag om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) ökar, vilket innebär att förvaltningens kostnader för dessa insatser ökar. Finansieringen sker via resursfördelningens fasta anslag som är avsett att täcka alla insatser som beviljas enligt socialtjänstlagen (SoL). Förvaltningen bedömer att denna ökning kommer att fortsätta även den kommande treårsperioden. En utökad budget för det fasta anslaget är därför angeläget.

Försäkringskassan avslår allt fler ansökningar om assistansersättning vilket innebär att ansökningarna om personlig assistans ökar. Detta medför också ökade kostnader, som ska täckas av det fasta anslaget.

Stadsmiljö

En stor andel av stadens bostads- planering och utbyggnad sker i Enskede-Årsta-Vantör. Många stora projekt planeras eller byggs ut under perioden vilket innebär en stor befolkningsökning. Detta ökar kraven dels på förvaltningen att delta och främja en hållbar stadsbyggnad i stadsdelsområdet, dels på drift och underhåll av våra stadsmiljöer.

3.2 Investeringar

Parkinvesteringar

För kommande planperiod är följande prioritering av de större parkinvesteringarna föreslagna i samråd med trafikkontoret:

Tabell 5. Föreslagna parkinvesteringsmedel (mnkr)							
Objekt	Förbrukat t.o.m. 2015	Beslutat 2016	2017	2018	2019	Senare	Totalt
Backen, Östberga, etapp 1	0,3	3,7	3,0	3,0	0,0	0,0	10,0
Backen, etapp 2	0,0	0,0	0,0	1,0	2,0	8,0	11,0
Bandängen	0,0	0,0	0,0	0,3	5,0	1,7	7,0
Vättersdälden	0,5	3,8	1,2	0,5	0,0	0,0	6,0
Grynkvarnsparken	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	5,0	5,2
RE Övrig utrustning	0,3	1,0	0,7	1,0	0,5	6,5	10,0
RE Övrigt grönt	0,8	0,8	0,5	1,0	1,0	5,9	10,0
RE Murar	0,0	0,0	0,8	1,0	0,5	3,5	5,8
RE Trappor	0,3	0,6	1,0	1,0	1,5	2,8	7,2
RE Parkvägar	1,1	0,6	1,0	1,0	1,0	19,3	24,0
RE Plaskdammar	0,3	1,5	0,0	0,0	0,0	0,0	1,8
Totalt	3,6	12,2	8,2	9,8	11,5	52,7	98,0

Se bilaga 2 och 3 för beskrivning av projekten. RE avser reinvesteringsmedel.

Kapitalkostnader

Kostnaderna för räntor och avskrivningar kommer att öka de kommande åren som en följd av

den ökade tilldelningen av investeringsmedel.

4 Övriga redovisningar

Hållbarhetskommisionens rekommendationer och åtgärder

Hållbarhetskommisionen rapport Skillnadernas Stockholm har resulterat i fyra delrapporter inom olika fördjupningsområden. I rapporterna beskrivs, utöver fördjupande analyser, även rekommendationer och åtgärder som staden kan vidta i syfte att minska skillnader i livsvillkor.

Hållbarhetskommisionens fördjupningsområden stämmer väl överens med de utmaningar som finns inom Enskede-Årsta-Vantörs olika stadsdelar. En hög andel arbetslösa, låg utbildningsgrad hos vuxna, lägre skolresultat för de barn som går i skolor som ligger i socialt utsatta stadsdelar och högre ohälsotal. Dessa faktorer i kombination med en heterogen befolkningssammansättning ökar sannolikheten för att människor har lägre tillit till andra i sitt närområde. Låg tillit skapar otrygghet. Hållbarhetskommisionens rapporter ger ett fördjupat underlag till utformningen av de lokala utvecklingsprogrammen avseende stadsdelsförvaltningens, fackförvaltningarnas och bolagens ansvarsområden.

I delrapporten *Stad i samverkan, Stockholms stad och civilsamhället* återfinns flera rekommendationer som berör stadsdelsnämnderna. Bland annat föreslås en lotsfunktion som ska arbeta uppsökande gentemot civilsamhället till exempel genom att underlätta nätverk, genomföra utbildningar och stödja i metodutveckling. Ett utvecklingsprogram för aktörer i det civila samhället föreslås innefattande till exempel kunskap om föreningsekonomi, administration, påverkansmöjligheter med mera som civilsamhället har i förhållande till staden. Förvaltningen ser mycket positivt på att en lotsfunktion inrättas lokalt. Förslagen gällande utbildningar och metoder kan med fördel utarbetas centralt och respektive stadsdelsnämnd tillföra det lokala perspektivet och anpassa de verktyg som behövs till respektive område. Under 2016 finansierar Enskede-Årsta-Vantör en föreningsutvecklare som ska arbeta över hela stadsdelsområdet med att inventera och bygga relationer med civilsamhället. Uppgiften är även att kartlägga och behovsanalysera civilsamhället i stadsdelsområdet samt att samordna en demokrativecka där föreningar och invånare får möjlighet att interagera kring demokratirelaterade frågor. Föreningsutvecklaren har sin anställning hos ABF Stockholm.

Förvaltningen ser positivt på rekommendationerna att genom stadsövergripande riktlinjer och digitaliserad ansökningsprocessen kvalitetssäkra och effektivisera hanteringen av föreningsbidrag. Förvaltningen vill understryka att det är viktigt att det lokala ansvaret och inflytandet finns kvar även i framtiden samtidigt som det finns viktiga frågeställningar som bör hanteras lika över hela staden. Några sådana frågeställningar som beskrivs i rapporten är till exempel huruvida riktlinjerna ska styra mot ett generellt grundstöd till föreningar som inte är så strikt reglerat, eller om stödet ska styra mot verksamheter som på ett tydligt sätt bidrar till exempelvis ökad jämställdhet, jämlikhet, integration eller förbättrade studieresultat bland unga, eller en kombination av detta.

Stöd föreslås också till etablerande av medborgardrivna mötesplatser, främst i socioekonomiskt utsatta områden och särskilt för unga vuxna. Utformningen av mötesplatsen,

och vilken målgrupp den ska rikta sig till, ska ske i samverkan med civilsamhället, som därefter får ansvar för att driva mötesplatsen. Förvaltningen anser att förslagen är bra. Detta är också tydligt kopplade till behov av resurser till exempel i form av möjlighet att upplåta lokaler, ge bidrag till hyreskostnader eller till andra tjänster, kopplade till mötesplatsen. Detta bör åligga både stadsdelsnämnder och fackförvaltningar. De kommunala bostadsbolagen kan också med fördel ha ett uppdrag att tillhandahålla dessa möjligheter.

En viktig rekommendation är att utveckla/snabba upp reaktionsförmågan för staden att delta och föra dialog med sociala rörelser och engagerade medborgare. Särskilda facilitatorer skulle kunna utses för att underlätta och moderera där dialoger är svåra att få till stånd. Förvaltningen anser att förslagen är bra. Stor del av arbetet åvilar redan stadsdelsnämnderna och utveckling av närvaro på sociala medier samt kommunikationen med medborgarna kan utan dröjsmål utvecklas och bli bättre. Förslaget med facilitatorer är spännande och erfarenheter visar att det, för att lyckas med medborgardialoger i komplexa frågor, är viktigt att det finns en neutral part. En part som inte är kopplad till kommunen eller annan myndighet och som kan föra dialog samt samla kunskap. Hur dessa personer ska rekryteras och eventuellt kompetensutvecklas kan med fördel hanteras som en kommunövergripande fråga. Förvaltningen anser att idén med att inrätta en oberoende stiftelse eller fond med mandat att utse facilitatorer, och att dela ut stipendier till enskilda drivande medborgare i civilsamhället, är av intresse att gå vidare med.

Kapitel 4.6 handlar om nödvändigheten av att fortsätta främja överbryggande socialt kapital och lokalsamhällestillit för att utveckla och stärka demokratin samt tryggheten i Stockholms stad. Genom att genomföra och utvärdera innovativa pilotprojekt kan ytterligare kunskap och innovationer på området utvecklas. Ingen rekommendation ges till stadsdelsnämnderna men förvaltningen anser att det är nödvändigt att olika projekt prövas och knyts till aktuell forskning. Förvaltningen deltar gärna aktivt i sådana projekt. Genom att staden centralt kan ta fram riktlinjer för till exempel Sociala företag, Områdesföretag och Idébudet – Offentligt partnerskap (IOP) kan respektive stadsdelförvaltning avlastas detta samt i stället koncentrera arbetet på att finna bra lösningar och samarbeten.

Tidigare satsningar på till exempel miljöprofilområden har varit framgångsrika när det gäller att driva utvecklingen framåt inom stadsmiljö och byggande. Att satsa på utvalda profilprojekt för social hållbarhet, där tydliga sociala målsättningar sätts redan i planeringsarbetet, kan på ett liknande sätt bidra att driva denna utveckling framåt. Delrapporten *Från delad till enad stad. Översiktsplanering för social hållbarhet* anger Östberga/Årstafältet och Högdalen/Rågsved som möjliga stadsutvecklingsprojekt som kan komma i fråga. Förvaltningen vill understryka att det planeras att byggas 24 500 bostäder inom en tio års period inom Enskede-Årsta-Vantör och förvaltningen ser det som nödvändigt att samtliga dessa projekt blir goda exempel på lyckad stadsplanering med en social dimension varför samtliga områden borde bli pilotprojekt.

I rapporten lyfts möjligheten att samordna fysiska investeringar med insatser som stimulerar lokal sysselsättning. En möjlighet stadsdelförvaltningen ser är att detta kan beaktas av flera förvaltningar och bolag. Exempelvis genom att ställa sociala krav vid offentliga upphandlingar. Ett sådant krav skulle kunna vara att arbetslösa ges möjlighet till praktik eller arbete i samband med upprustning av en lekpark eller rivning av en byggnad.

I delrapporten *En skola där alla ska lyckas* handlar rekommendationerna bland annat om att

samverkan med närsamhället bidrar till en mer attraktiv och engagerad skola som genererar bättre studieresultat. En åtgärd som föreslås är att etablera fler lokala Community Center (CC). Inom Enskede-Årsta-Vantör finns två Community centers, Rågsveds CC och Östberga CC. Förvaltningen ser det som positivt att det arbete som bedrivits med community centers uppmärksammas och sprids till andra delar av staden. Rapporten framhåller Arbetsmarknadsnämnden, Kulturnämnden och Utbildningsnämnden som viktiga samverkanspartners i Community centers. Förvaltningen ser fram emot att fortsätta utveckla RCC och OCC tillsammans med dessa förvaltningar.

Projektet Samverkan Östberga är ett exempel på hur stadens olika förvaltningar och bolag gemensamt kan arbeta för att bidra till målet om ett attraktivt och tryggt område. Det sker genom att varje förvaltning och bolag vidtar åtgärder i samverkan, där varje åtgärd var för sig inte är tillräcklig för att leda till förändring, men summan av det som görs blir större än vad en enskild förvaltning kan uppnå.

Stockholm är en jämställd stad där makt och resurser fördelas lika

Stockholm är en stad som respekterar och lever upp till barnets rättigheter i enlighet med FN:s barnkonvention

Stockholm är en stad som lever upp till mänskliga rättigheter och är fritt från diskriminering

Utmaningar:

- Uppföljning av verksamheternas resultat kräver könsuppdelade indikatorer.
- Möjligheten att ta fram könsuppdelad statistik är i dagsläget mycket begränsad för alla verksamheter. Från de verksamhetssystem som används, det vill säga Paraplysystemet, DUR med mera kan endast uppgifter tas fram utifrån insats och individ, vilket medför att arbetet med analys och utveckling ur ett jämställdhetsperspektiv inte låter sig göras. Detta gäller även Socialstyrelsens nationella undersökning, där staden valt att ingå.
- Mänskliga rättigheterna lyfter särskilt fram kvinnors och flickors rättigheter. En viktig grund är att avskaffa all diskriminering av kvinnor och flickor för att garantera jämlika uppväxtvillkor.
- Minimera kunskapsluckor för berörda verksamheter i omfattning av könsstämpning, hedersrelaterat våld och barnäktenskap.
- Att grov kriminalitet är ett stort och växande problem inom stadsdelsområdet, likaså rekrytering till kriminella grupperingar.
- Extra fokus kommer att läggas på att fånga upp flickor/kvinnor med kriminell livsstil.
- Flickors möjlighet att ta del av kultur och fritidsgårdarnas resurser.
- Ett våldspreventivt arbete bör utformas med en tydlig genusansats.
- Att i större omfattning ta del av barnets synpunkter i utredningar inom barn och ungdomsvården och inom omsorgen om personer med funktionsnedsättning. En indikator finns kring antal samtal där barn kommit till tals i utredningar inom barn och ungdomsvården. Den kommer att följas upp vid tertiärrapporterna och vid verksamhetsberättelsen.
- Att i större omfattning ta med barnperspektivet i utredningar inom missbruksvården. Frågor ska alltid ställas till exempel om brukaren har barn och hur barnets situation kan komma att påverkas av de beslut som fattas. Internkontroll kommer att följa upp hur arbetet utvecklas.

- Att tydligare beskriva barnets situation inom ekonomiskt bistånd. Vid ärendedragningar och andra genomgångar uppmärksammas barnens situation. Barnens situation utifrån sysselsättning, fritidsaktiviteter, hälsa och eventuella andra behov ska framgå och dokumenteras. Internkontroll kommer att följa upp hur arbetet utvecklas.
- Att inom missbruksvården nå ut till kvinnor och män från andra etniska grupper och andra länder. De söker sällan hjälp från förvaltningens missbruksvård.
- Bostadsfrågan, som drabbar socialtjänstens brukare hårt och bidrar till att det blir svårare att integreras i samhället.
- Vägar in i arbetslivet för kvinnor och män med begränsad eller låg anställningsbarhet.
- Att ekonomiskt svagare grupper samlas allt längre ut i ytterområdena.
- Locka och behålla anställda med olika etniska och kulturella bakgrunder.

5 Lokalförsörjningsplan

5.1 Inledning

Lokalförsörjningsplanen utgår från den lokalsituation som råder per den 19 februari 2016. Redovisning av förändring i lokalbeståndet gäller hela perioden 19 februari 2016 till och med 2019. Fokus ligger på beskrivning av förändringar.

5.2 Beskriv behov/efterfrågan samt bedömning av andra bakomliggande faktorer som förändrar behovet av lokaler

Förskoleverksamhet

Enligt befolkningsprognosen förväntas antalet barn i åldrarna 1-5 öka med 8,5 procent fram till 2019 vilket är drygt 5 procentenheter mer än den senaste treårsperioden. Befolkningen ökar i takt med att staden växer och bygger ut bostäder men även i det befintliga bostadsbeståndet ökar befolkningen.

Tabell ?. Befolkningsprognos barn 0-5 år, Enskede-Årsta-Vantör						
Åldersgrupp	2016	2017	2018	2019	2023	% utv 2016-2019
0 år	1 512	1 571	1 630	1 691	1 769	11,8%
1-5 år	6 473	6 603	6 770	7 020	7 693	8,5%
Källa: Sweco						

I takt med att barnfamiljer i allt högre grad bosätter sig i tätbebyggda och urbana miljöer ökar behovet av förskoleplatser i den centrala stadens utvidgning såsom i Årstastråket, Årstafältet och kommande Slakthusområdet. Även i utvecklingsområden i Högdalens centrum och vid Trollesundsvägen i Bandhagen kommer nya bostäder under perioden och därmed ett stort behov på fler förskolor.

Utifrån befolkningsprognosen, och med hänsyn till en inskrivningsgrad om 85 %, råder det balans för hela stadsdelsområdet på förskoleplatser under 2016. Däremot kan det finnas ett underskott på förskoleplatser i vissa stadsdelar. Under perioden 2017-2019 förväntas

ökningen av barn i åldrarna 1-5 år bli relativt stor i förhållande till tidigare år vilket ger ett behov av cirka 30 avdelningar.

Det finns paviljonger som behöver avvecklas på grund av tidsbegränsade bygglov, samt förskolor med renoveringsbehov, vilket medför behov av evakueringslokaler på kort sikt.

I dagsläget finns tre utsedda platser inom Enskede-Årsta-Vantör för uppförande av temporära bostäder för nyanlända. Inom ett års tid förväntas ca 1 000 personer flytta in i dessa bostäder. Hur stor andel som är barnfamiljer finns det ingen information om ännu. Inflyttningen kommer med största sannolikhet att innebära ett ökat behov av förskoleplatser. Eftersom det inte finns några lediga förskoleplatser i anslutning till platserna där modulhusen ska uppföras så måste nya förskolor etableras och på ett bra sätt integreras med omgivande bebyggelse. Etableringen av dessa förskolor behöver samma prioritet som etableringen av modulhusen.

Äldreomsorg

Enligt befolkningsprognosen kommer åldersgruppen över 80 år att minska, vilket gör att behovet av vård- och omsorgsboenden och servicehus för äldre kommer att minska.

I den boendepplan som utarbetats för region Östra söderort utgår förvaltningarna i analysen från att 65 % av det förväntade behovet tillgodoses av kommunala boenden i egen regi eller upphandlade på entreprenad. Övriga 35 % förväntas välja boenden upphandlade enligt LOV. Detta motsvarar ungefär fördelningen i dag mellan boenden enligt LOV och kommunala boenden.

Fram till år 2040 kommer stadsdelsområdet ha ett överskott av platser på vård- och omsorgsboenden. Överskottet minskar successivt under åren för att år 2040 motsvara 1 plats. 2019 blir överskottet 170 platser, enligt framskrivningen.

Tabell 6. Kapacitet kommunala boenden									
EÅV	2016	2017	2018	2019	2020	2025	2030	2035	2040
Tillgång kommunala platser	508	508	508	508	508	508	508	508	508
Behov av platser	550	540	530	520	520	520	580	680	780
65 % av behovet	358	351	345	338	338	338	377	442	507
Överskott	150	157	163	170	170	170	131	66	1

Källa: Sweco

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Utifrån prognosen väntas befolkningen i stadsdelsområdet öka under perioden, vilket också medför en ökad efterfrågan på gruppboenden och serviceboenden. Det finns en central förmedlingsgrupp av bostad som insats enligt LSS, vilket innebär att de boende kan komma från staden i sin helhet. Till den centrala förmedlingsgruppen har betydligt fler anmält intresse om gruppboende än tillgången, vilket tyder på att förvaltningarna måste öka sin utbyggnadstakt.

Individ- och familjeomsorg inklusive socialpsykiatri

Bostadssituationen i Stockholmsområdet kännetecknas av bostadsbrist. En central fråga är förvaltningens möjligheter att få försöks- och träningslägenheter som tilldelas via bostadsförmedlingen. Efterfrågan på lägenheterna är större än tillgången och svårigheterna att få fram boenden i den omfattning som behövs är stora.

Utifrån befolkningsprognosen bedöms det sannolikt att det kan bli aktuellt med att se över behovet av nya gruppboenden och stödboenden inom stadsdelsområdet på längre sikt.

5.3 Kapacitetsbeskrivning

Förskoleverksamhet

Inom förvaltningens förskoleverksamhet finns 232 avdelningar fördelat på 63 kommunala förskolor. Det finns 6 öppna förskolor belägna i Dalen, Bandhagen, Stureby, Årsta och Östberga. Förskolorna är indelade i 13 förskoleområden som vart och ett leds av en förskolechef. Sammantaget är cirka 3 710 barn inskrivna i förvaltningens kommunala förskolor. Den sammalagda bruttoyten för alla förskolor är cirka 43 600 kvadratmeter vilket innebär ett genomsnitt på drygt 11,7 kvadratmeter per barn.

Äldreomsorg

Förvaltningen har i dagsläget sex vård- och omsorgsboenden med totalt ca 508 platser och tre servicehus med ca 335 lägenheter. Av dessa drivs två vård- och omsorgsboenden på entreprenad, två på intraprenad och två i egen regi. År 2017 kommer de tre servicehusen att drivas i egen regi.

Dessutom finns 204 lägenheter i privat regi fördelade inom fyra vård- och omsorgsboenden, Oasen, Finskt äldrecentrum, Mariahemmet och Årstaberghemmet.

Inom äldreomsorgen finns också en kostenhet, förebyggande verksamhet och fem kommunala hemtjänstenheter.

Antalet tomma lägenheter varierar över tid. För närvarande är 53 lägenheter outhyrda, varav 38 inom servicehus och 15 inom vård- och omsorgsboenden, vilket innebär en vakansgrad på 5,1 %. (Mer information finns i bilaga ”Boendeplanering för äldre 2017, 2018-2019 med utblick mot 2040 - Enskede-Årsta-Vantör”).

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Inom stadsdelsområdet finns 16 boenden, varav 15 gruppboenden med 5-6 lägenheter per gruppboende och ett serviceboende med totalt 13 lägenheter. Merparten av gruppboendena drivs i egen regi.

Individ- och familjeomsorg inklusive socialpsykiatri

Inom stadsdelsområdet finns tre gruppboenden - Dalen, Hagsätravägen 119 och Enskede samt ett stödboende på Drivhusvägen samt ca 160 försöks-, jour- och träningslägenheter. Gruppboendena Dalen och Hagsätravägen 119 drivs på entreprenad medan Enskede gruppboende drivs i egen regi.

5.4 Förändringar i lokalbeståndet

Förskoleverksamhet

I samband med att ny bostadsbebyggelse planeras är förvaltningens bedömning att 2 nya avdelningar bör tillkomma per 100 nya bostäder. För att tillgodose behovet av lokaler för förskoleverksamhet öppnas under 2016-2019 nya avdelningar i Bandhagen, Enskede Gård, Enskedefältet, Hagsätra, Högdalen, Rågsved, Stureby, Årsta och Östberga. En stor del av de som avvecklas är paviljonger med utgående bygglov. Uppförande av lokalerna sker i samband med exploatering av områden som bland annat Årstråket och Årstafältet. De avdelningar som fanns i förskolan Ädelstenen i Östberga har inhysts temporärt i Östberga centrum i väntan på en mer permanent lösning. Under perioden planläggs Östberga för tillkommande bostadsbebyggelse och förskolefrågan måste hanteras i detta arbete.

I och med att bostadsbygget kommer igång på Årstafältet kommer förskolan på Sandfjärdsgatan 12 att rivas. Den ersätts av en tillfällig förskola i nordöstra sidan av Årstafältet under de år som Årstafältet bebyggs. Flytten beräknas till årsskiftet 2016/2017.

Tabell 7. Lokalplanering tillkommande avdelningar inom förskolan 2016-2019

Område	Adress	Antal avd.	År	Kommentar
Bandhagen	Trollesundsvägen (fristående)	6	2019	Nyproduktion
Blåsut (basområde)	Åstorp kvarter 6&amp;amp;amp;a mp;amp;amp;amp;7	5	2019	Nyproduktion
Enskede gård	Medlemsvägen	6	2017	Nyproduktion
Enskede gård	Träskolevägen 60	-1	2018	Paviljong med utgående bygglov
Enskedefältet	Ramviksvägen 205	8	2019	Nyproduktion
Hagsätra	Kvarntorpsgränd 13-15	-3	2018	Rivning i samband med nyproduktion
Hagsätra	Kvarntorpsgränd 13-15	6	2018	Nyproduktion
Högdalen	Ripsavägen 40	-6	2018	Paviljong med utgående bygglov
Högdalen	Önskehemsgatan 13	-2	2018	Paviljong med utgående bygglov
Rågsved	Bjursättagatan 72	-3	2017	Avveckling
Rågsved	Bjursättagatan 72	6	2017	Nyproduktion
Rågsved	Spårfinnargränd 12	-2	2017	Avveckling och flytt
Stureby	Bjulevägen 2-8	2,5	2017	Komplement till Rörmokaren
Stureby	Sågverksgatan 97	-1	2016	Paviljong med utgående bygglov
Stureby	Tussmötevägen 195	-3	2017	Paviljong med utgående bygglov
Stureby	Uddeholmsvägen 236	-4	2018	Paviljong med utgående bygglov

Tabell 7. Lokalplanering tillkommande avdelningar inom förskolan 2016-2019				
Stureby	Uddeholmsvägen 236	4	2018	Paviljong med tillfälligt bygglov
Årsta	Hjälmarsvägen 16	-2	2016	Paviljong med utgående bygglov
Årsta	Hjälmarsvägen 39-41	-2	2019	Paviljong med utgående bygglov
Årsta	Hummelvägen 10	-2	2016	Rivning i samband med nyproduktion
Årsta	Hummelvägen 10	6	2017	Nyproduktion
Årsta	Ormlången/ Årstavägen	4	2018	Nyproduktion
Årsta	Rämensvägen	6	2018	Nyproduktion
Årsta	Sandfjärdsgatan 12	-5	2017	Paviljong med utgående bygglov, flyttas till ny plats inom Årstafältet. Ersätts av paviljonger på fältet, 5-6 avd årskiftet 16/17
Årsta	Sandfjärdsgatan 39	-2	2017	Rivning i samband med nyproduktion
Årsta	Svärdlångsvägen	4	2016	Nyproduktion
Årsta	Valla Torg 43	-1	2017	Rivning i samband med nyproduktion
Årsta	Valla Torg 49	-1	2016	Paviljong med utgående bygglov
Årsta	Valla Torg 53	-1	2016	Paviljong med utgående bygglov
Årsta	Årstafältet etapp 1	3	2018	Nyproduktion
Årsta	Årstafältet etapp 1	4	2018	Nyproduktion
Årsta	Årstafältet etapp 1	8	2018	Nyproduktion
Östberga	Årstafältet etapp 2	6	2019	Nyproduktion
Östberga	Årstafältet etapp 2	4	2019	Nyproduktion
Summa tillkommande avdelningar		47,5		

Äldreomsorg

Förvaltningen ser det som nödvändigt att stadsdelsnämnden under de kommande åren tar ställning till om avveckling av vård- och omsorgsboenden samt om omvandling av delar av servicehus, till annat boende för äldre, ska ske. Två av förvaltningens sex vård- och omsorgsboenden uppfyller inte Arbetsmiljöverkets krav på hygienutrymmen. Elva av 77 badrum på Årsta vård- och omsorgsboende är godkända av Arbetsmiljöverket. På Högdalens vård- och omsorgsboende är 32 badrum av totalt 158 godkända. Eventuella ombyggnationer kommer enligt fastighetsbolaget Micasa att bli omfattande om dessa boenden ska finnas kvar. Micasa ser på uppdrag av förvaltningen över möjligheten till nybyggnation av vård- och omsorgsboende både i Högdalen och Årsta på befintlig mark. Nuvarande vård- och omsorgsboenden skulle då kunna omvandlas till annat boende reserverat för äldre i enlighet med vad äldreboendeutredningen kommer fram till.

Arbetsmiljöverket har förändrat sitt ställningstagande till vad som krävs för godkännande av hygienutrymmen inom servicehus. Detta innebär att om individuella handlingsplaner för hur medarbetarna ska hantera trånga hygienutrymmen finns underkänns inte de servicehus som har trånga hygienutrymmen. För servicehusen i stadsdelsområdet innebär det att det förnärvarande går att få samtliga servicehus godkända utan ombyggnation.

Det finns i dagsläget en överkapacitet av lägenheter inom servicehus och flera lägenheter står tomma medan andra verksamheter har behov av lägenheter.

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Inom staden finns ett stort behov av bostäder för personer med funktionsnedsättning. Tidigare har ett inriktningsärende behandlats för en gruppbostad i Svedmyra. Tidpunkten för inflyttning var beräknad till årsskiftet 2015/16. Färdisställande har fördröjts och beräknas nu till 1 april 2016. Förvaltningen ser över möjligheten att omvandla till gruppbostad enligt SoL/LSS inom äldreomsorgens befintliga bestånd under planperioden.

Förvaltningen ser också att ett förändrat synsätt behövs gällande bostäder för personer med funktionsnedsättning. Istället för att bygga gruppbostad/servicebostad vid nybyggnation skulle ett antal lägenheter i det ordinarie bostadsbeståndet kunna ”örönmärkas” för målgruppen och förmedlas genom Bostad Stockholm.

Områden som ligger längre fram i tiden att bebygga är Årstastråket, Årstafältet och Bandhagen. Dessa hinner troligen inte bli färdigställda inom planperioden.

Förvaltningen ser tillsammans med Micasa över möjligheten att inrätta LSS-boenden i en del av nuvarande bostadsbestånd. Förvaltningen bevakar alltid att gruppbostad byggs inom alla nybyggnadsområden.

Individ- och familjeomsorg inkl. socialpsykiatri

Förvaltningen bevakar alltid att gruppbostad byggs inom alla nybyggnadsområden.

Administrativa lokaler

På grund kapacitetsbrist utökas förvaltningskontoret på Slakthusplan 4 med en ny entré och reception. I samband med utökningen kommer besöksrum att flytta till entrén och en utökning av antalet till arbetsplatser blir möjlig. Arbetsrum samt konferensrum i anslutning till den gamla receptionen planeras att byggas om till ett större arbetsrum med både fasta och flexibla arbetsplatser.

5.5 Kostnadsutveckling

Förskoleverksamhet

Hyreskostnaden för förskoleverksamheten kommer öka framöver då ett antal nya förskolor kommer öppnas.

I några förskolor uppfyller inte köken dagens krav och ombyggnader av dessa planeras, vilket kommer att medföra ökade kostnader.

Hyresnivån är för närvarande ca 66,6 miljoner kronor vilket motsvarar 1 447 kr/kvm. De permanenta förskolorna, som skall uppföras under perioden, är i ett så pass tidigt skede i processen att hyresofferter ännu inte lämnats av fastighetsägarna. Hyresvillkoren för nya förskolor varierar beroende på fastighetsägare. Med SISAB som fastighetsägare gäller villkor

enligt stadens ramavtal och hyran baseras på objektets självkostnader. För privata hyresvärdar gäller marknadshyror. Något som blir allt vanligare är att förskolor inryms i bottenvåningarna i flerbostadshus, med bostadsrättsföreningar som fastighetsägare. I dessa fall får staden förvärva förskolan som bostadsrätt och det är nivån på insatsen som styr kommande hyra.

Hyresnivån för paviljonger är förhållandevis höga. Hyresnivåer kring 3 000-3 500 kr/kvm är förekommande. Att undvika paviljonglösningar i lokalplaneringen är önskvärt men inte alltid möjligt. Detta sammantaget med behovet av att avveckla fastigheter med tillfälliga bygglov och lokaler med lägre standard gör att förvaltningen bedömer att hyreskostnaderna kommer att öka en hel del kommande år.

Äldreomsorg

Hyresnivån är för närvarande ca 75,4 miljoner kronor exklusive moms. Hyresintäkterna som de boende betalar bedöms till ca 41,5 miljoner kronor. Det innebär att förvaltningens nettokostnader för lokaler inom äldreomsorgen är ca 34 miljoner kronor.

Om arbetsmiljöverkets krav på tillgänglighet i hygienutrymmen i servicehus och vård- och omsorgsboenden behöver verkställas kommer det medföra kostnadsökningar för både den enskilde hyresgästen samt för förvaltningen.

När förvaltningen återtar verksamheter till drift i egen regi innebär det ökade kostnader, i samband med övertagandet.

Stöd och service till personer med funktionsnedsättning

Hyresnivån för nya gruppboendestäder som byggs är betydligt högre än de befintliga vilket gör att hyreskostnaderna kommer öka för såväl de boende som förvaltningen i den takt som nya gruppboendestäder blir klara. De nya gruppboendestäderna är dock inte färdiga för inflyttning förrän tidigast 2019 varför hyresökningen ligger framåt i tiden. Hyresutvecklingen i övrigt bedöms följa den allmänna kostnadsutvecklingen.

Individ- och familjeomsorg inkl. socialpsykiatri

Det är svårt att bedöma hyresutvecklingen för försöks och träningslägenheter. Generellt gäller att nivån regleras av förvaltningens behov, vilka är svåra att prognostisera. Troligtvis kommer hyrorna följa den allmänna kostnadsutvecklingen under perioden.

Administrativa lokaler

Förvaltningen flyttade in 2008 till förvaltningskontoret på Slakthusplan 4. Inför 2016 omförhandlades hyresavtalet och hyresnivån anpassades till nuvarande marknadsnivå. Det innebär en kommande hyresökning kommer att bero av indexutvecklingen.

5.6 Effektiviseringsmöjligheter

Administrativa lokaler

Förvaltningens administrativa lokaler utgörs i huvudsak av förvaltningskontoret beläget vid Slakthusplan/Globen.

I lokalen finns för närvarande ca 321 arbetsplatser, vilket innebär 21,8 kvm/medarbetare inklusive sammanträdesrum. Samtliga medarbetare arbetar huvudsakligen i effektiva cellkontor och större rum delas av flera personer. Hyreskostnaden är i dagsläget ca 42 000 kr/person.

Behovet av administrativa arbetsplatser har ökat under de senaste åren till följd av att fler socialsekreterare och biståndshandläggaren har anställts. Till detta kommer också ett ökat behov av arbetsplatser inom administrationen på grund av att förvaltningen växer med fler verksamheter i egen regi.

Ytterligare arbetsplatser kan inte skapas inom befintliga lokaler utan att en ombyggnad sker och någon form av flexibla kontor eller liknande införs för de yrkesgrupper som inte har ett absolut behov av eget rum.